

การศึกษาเชิงวิเคราะห์ เพื่อออกแบบโครงเรื่อง ในนาฏกรรม ชุด “สุรเสียงสุดาจันทร์”

An Analytical Study for Storyline Design in the Dance Drama “Surasiang Sudachan”

ไอริน บุญยัง / Irin Boonyang

นักศึกษาปริญญาโท คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Graduate Student, Master of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University

วันที่รับบทความ 17 มกราคม 2569 / แก้ไขบทความ 10 เมษายน 2569 / ตอรับบทความ 11 พฤษภาคม 2569

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสรรค์โครงเรื่องสำหรับการแสดงนาฏศิลป์ เชิงประวัติศาสตร์ ในรูปแบบนาฏศิลป์ร่วมสมัย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และกระบวนการวิจัยสร้างสรรค์ (Creative Research) ผ่านกระบวนการดำเนินงาน 3 ขั้นตอนหลัก ประกอบด้วย 1) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารพระราชพงศาวดาร จดหมายเหตุ และวรรณคดีเชิงวิพากษ์ทางประวัติศาสตร์ ควบคู่กับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) 2) การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์แก่นสาระ (Thematic Analysis) 3) การปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาผลงานตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

ผลการวิจัยพบว่า ความกระชับของข้อมูลในพระราชพงศาวดารได้ทิ้งช่องว่างขนาดใหญ่ให้ผู้วิจัยสามารถแทรกบทพรรณนาเชิงอารมณ์ผ่านกระบวนการสร้าง "เรื่องเล่าโต้กลับ" (Counter-Narrative) เพื่อคืนมิติความเป็นมนุษย์ (Humanity) ให้แก่ตัวละครท้าวศรีสุดาจันทร์ ภายใต้การประยุกต์ใช้ทฤษฎีการออกแบบนาฏกรรมของ สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2547) ในส่วนการกำหนดแนวคิดและการออกแบบร่าง (Drafting) ร่วมกับโครงสร้างโศกนาฏกรรม 6 ส่วนตามทฤษฎีเพอโตกาของ อริสโตเติล (Aristotle) ส่งผลให้ได้โครงเรื่องนาฏกรรมที่สามารถถ่ายทอดสภาวะบีบคั้นทางการเมืองและความซับซ้อนของปُلุชน ภายใต้กระแสธารแห่งอำนาจ ซึ่งเป็นการยกระดับงานนาฏศิลป์สร้างสรรค์ให้เป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ และการวิพากษ์สังคมอย่างมีนัยสำคัญ

คำสำคัญ : ท้าวศรีสุดาจันทร์ นาฏศิลป์ร่วมสมัย การสร้างสรรค์โครงเรื่อง สุรเสียงสุดาจันทร์

Abstract

This research article aims to create a storyline for a historical dance drama performance in a contemporary Thai dance format. The study utilizes a qualitative research methodology and a Creative Research process, conducted through three primary stages: 1) data collection from primary and secondary sources, including Royal Chronicles, historical records, and critical historical interpretations, complemented by in-depth interviews; 2) data analysis using Thematic Analysis; and 3) the refinement and development of the creative work based on expert feedback.

The findings reveal that the conciseness of the Royal Chronicles leaves significant "gaps" that allow the researcher to interject emotional narratives through the construction of a "Counter-Narrative." This approach seeks to restore a sense of humanity to the character of Thao Si Sudachan. By applying Surapol Virulrak's (2004) theory of dance drama design specifically in the stages of Concept Definition and Drafting in conjunction with Aristotle's six elements of tragedy (Poetics), the researcher developed a dramatic storyline capable of portraying political tensions and the complexities of ordinary human experience within the currents of power. This creative endeavor elevates contemporary Thai dance as a platform for learning and significant social critique.

Keywords: Thao Si Sudachan, Contemporary Thai Dance, Storyline Creation, Surasiang Sudachan

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีเก่าของไทย ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 1893 โดยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) นับเป็นยุคทองของการค้าและวัฒนธรรม มีศิลปวัฒนธรรมรุ่งเรือง การปกครองสมัยอยุธยาเป็นระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ คือ พระมหากษัตริย์มีอำนาจสูงสุดและได้รับการยกย่องเสมือนสมมติเทพในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ มีการจัดระบบกฎหมายการปกครองให้เป็นลักษณะของจตุสดมภ์ ซึ่งพัฒนาต่อมาเป็นกฎหมายตราสามดวง ได้ระบุถึงตำแหน่งของพระมหากษัตริย์และแม่อยู่หัวไว้ 4 ตำแหน่ง คือ ท้าวอินทสุเรนทร์, ท้าวอินทเทวี, ท้าวศรีจุฬาลักษณ์ และ ท้าวศรีสุดาจันทร์ ตำแหน่งท้าวศรีสุดาจันทร์นี้เองเป็นของสตรีผู้มืบทบาททางการเมือง การปกครองอย่างมากในรัชสมัยสมเด็จพระไชยราชา จากเอกสารหลักฐานทางประวัติศาสตร์ พงศาวดารและบันทึกของชาวต่างชาติ ล้วนกล่าวถึงท้าวศรีสุดาจันทร์ว่ามีบทบาททางการเมืองในการวางแผนการปกครองอำนาจ การออกว่าราชการแทน

พระไชยราชาในช่วงที่พระองค์ออกรบ และช่วงที่พระยอดฟ้าครองราชย์ได้ดำรงตำแหน่ง "แม่หยั่ว หรือ แม่อยู่หัว" ตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน

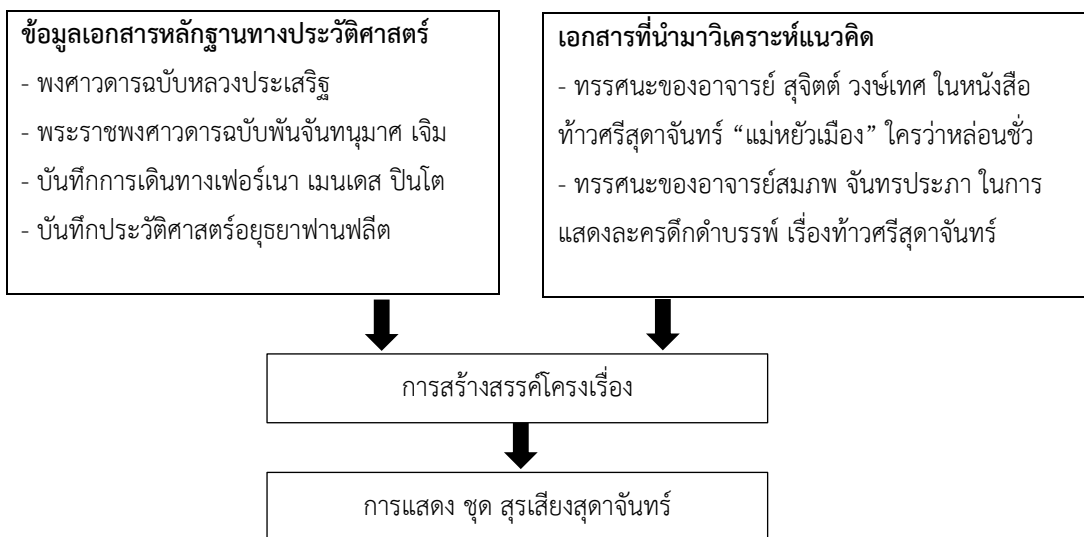
ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะนำประเด็นที่ถกเถียงกันจะเหตุการณ์ที่กล่าวบนหลักฐานต่าง ๆ ถึงเรื่องราวของท้าวศรีสุตาจันทร์มาออกแบบโครงเรื่องในการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ เพื่อสื่ออีกแง่มุมของประวัติศาสตร์ โดยวิเคราะห์จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์พงศาวดารและจดหมายเหตุ ที่กล่าวว่า คบขู้ ฆ่าลูก ฆ่าพ่อ และจากทรรชนะของนักประวัติศาสตร์ในปัจจุบันเรื่องราวข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นของการครองอำนาจ การแย่งชิงและเรื่องราวในอีกแง่มุมของพระนางที่ถูกตราไว้บนหน้าประวัติศาสตร์มายาวนาน ผู้วิจัยเห็นว่าจากข้อมูลที่สืบค้นปรากฏไม่ตรงกันในส่วนการกระทำของพระนาง ที่ถูกกล่าวถึงไม่สอดคล้องกัน ซึ่งเกิดจากการบันทึกที่อาจจะมีการเติมแต่งย้อนหลังจากที่พระนางสิ้นแล้ว ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาเพิ่มเติมจนพบแนวคิดและบทละครดึกดำบรรพ์ เรื่องท้าวศรีสุตาจันทร์ของ อาจารย์สมภพ จันทรประภา (สมภพ จันทรประภา, 2516) ที่กล่าวถึงเนื้อเรื่องอีกมุมมองหนึ่ง โดยนำเสนอข้อสันนิษฐานว่าท้าวศรีสุตาจันทร์มิได้มีลทินในเรื่องการคบขู้หรือการสังหารพระยอดฟ้าแต่เป็นเหยื่อ ของสถานการณ์ที่ขุนวรวงษาธิราชเป็นผู้บงการและลงมือกระทำการเพียงลำพัง รวมถึงทรรชนะ ของนักประวัติศาสตร์ในปัจจุบันอย่างอาจารย์สุจิตต์ วงษ์เทศ ที่กล่าวถึงท้าวศรีสุตาจันทร์ในหนังสือ เรื่อง ท้าวศรีสุตาจันทร์ “แม่หยั่วเมือง” ใครว่าหล่อนชั่ว (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2548) จึงสนใจที่จะนำเรื่องราวมาออกแบบสร้างสรรค์โครงเรื่องการแสดงนาฏกรรม ชุด สุรเสียงสุตาจันทร์ในรูปแบบนาฏศิลป์ร่วมสมัยโดยถ่ายทอดเรื่องราวในอีกแง่มุมนอกเหนือจากบันทึกทางประวัติศาสตร์โดยดำเนินเรื่องจากตัวละคร วิญญาณท้าวศรีสุตาจันทร์ จากเหตุการณ์ที่ปรากฏ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อการออกแบบโครงเรื่องในนาฏกรรม ชุด สุรเสียงสุตาจันทร์

3. กรอบแนวคิด

การออกแบบโครงเรื่องในนาฏกรรม ชุด “สุรเสียงสุตาจันทร์” เป็นการออกแบบเพื่อนำไปสู่การสร้างสรรค์การแสดงนาฏกรรมร่วมสมัยในรูปแบบวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาข้อมูลเรื่องท้าวศรีสุตาจันทร์ ในช่วงปี พ.ศ. 2088 – 2091 สมัยสมเด็จพระไชยราชาจากเอกสารหลักฐานทางประวัติศาสตร์ 4 ฉบับ จะเลือกเป็นพงศาวดาร 2 ฉบับ และจดหมายเหตุ 2 ฉบับ รวมถึงเอกสารทรรชนะแนวคิดที่เลือกมาจะมีทรรชนะนักประวัติศาสตร์ของอาจารย์สุจิตต์ วงษ์เทศ และทรรชนะในการแสดงละครดึกดำบรรพ์ของอาจารย์สมภพ จันทรประภา เพื่อสร้างออกมาเป็นโครงเรื่องและนำไปสู่การสร้างสรรค์การแสดงในขั้นต่อไปเพื่อให้ได้ผลงานที่ตรงตามวัตถุประสงค์โดยมีขั้นตอนดังนี้

4. ระเบียบวิธีการวิจัย

การออกแบบโครงเรื่องในนาฏกรรม ชุด “สุรเสียงสุตาจันทร์” ผู้วิจัยกำหนดขั้นตอนวิธีการดำเนินการวิจัยไว้ 3 ขั้นตอนเพื่อสร้างออกมาเป็นโครงเรื่องและนำไปสู่การสร้างสรรคการแสดงในขั้นต่อไปเพื่อให้ได้ผลงานที่ตรงตามวัตถุประสงค์ โดยมี 3 ขั้นตอนดังนี้

4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยพิจารณาเลือกเก็บรวบรวมข้อมูล 2 วิธี คือ

4.1.1 ข้อมูลจากเอกสาร ได้แก่ พระราชพงศาวดาร จดหมายเหตุ แนวคิดทรศนะเกี่ยวกับท้าวศรีสุตาจันทร์และนาฏกรรม

4.1.2 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลแบบเชิงลึก โดยสัมภาษณ์ ผู้เชี่ยวชาญ 2 กลุ่ม คือ 1. ผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏกรรมการแสดงจำนวน 2 คน 2. ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์การละครจำนวน 2 คน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือก คือ ผู้ที่มีประสบการณ์ทางด้านนาฏกรรมการแสดงอย่างน้อย 8 ปี และผู้ที่มีประสบการณ์ทางด้านประวัติศาสตร์การละครอย่างน้อย 8 ปี

เมื่อได้ข้อมูลจากการศึกษาและสัมภาษณ์มาแล้ว ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ผ่าน 2 รูปแบบหลักตาม ที่กรรมการแนะนำ การวิเคราะห์แก่นสาระ (Thematic Analysis) ใช้เพื่อหา "ใจความสำคัญ" มาสร้างโครงเรื่องโดยวิธีใช้นำข้อมูลจากพงศาวดารและบทสัมภาษณ์มาแยกเป็น "แก่น" (Themes) ตัวอย่างแก่นเรื่อง "อำนาจที่มาพร้อมความหวาดระแวง" เพื่อนำมาเป็นแกนกลางของโครงเรื่องแต่ละฉาก

4.2 การทดลองสร้างสรรค์ ซึ่งตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

4.2.1 การออกแบบ ได้แก่ การกำหนดแนวคิด การออกแบบโครงเรื่อง การออกแบบ ตัวละคร

4.2.2 การทดลองสร้างการแสดงการนำองค์ประกอบที่ตั้งไว้มาทดลองสร้างสรรค์

4.3 ปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาผลงานตามข้อเสนอแนะ

5. ผลการวิจัย

ท้าวศรีสุดาจันทร์ เป็นหนึ่งในสตรีที่ถูกกล่าวถึงบนประวัติศาสตร์มากที่สุดสมัยอยุธยา ในทางการเมืองการปกครองการแย่งชิงอำนาจ ในประวัติศาสตร์ที่พบจะเป็นการกล่าวถึงเหตุการณ์สำคัญ กล่าวไว้คล้ายคลึงกันว่า ท้าวศรีสุดาจันทร์นั้นเป็นสตรีชั่ว คบชู้ ฆ่าลูก ฆ่าสามี ยกชู้ขึ้นครองอำนาจ และในละครหลายเรื่องที่ได้นำเรื่องราวของท้าวศรีสุดาจันทร์มาสร้างเสริมอรรถในการแสดงให้น่าชมมากขึ้น โดยตามหลักฐานที่พบ เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิหลัง โดยมุ่งเน้นศึกษาประวัติของ ท้าวศรีสุดาจันทร์รวมถึงบุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นข้อมูลในกระบวนการออกแบบการแสดง และการสร้างสรรค์ออกแบบโครงเรื่อง มีแนวทางมาจากทฤษฎีการออกแบบนาฏกรรม (สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 2547, หน้า 216–218) ผู้วิจัยพิจารณา เลือก 2 ขั้นตอน คือ การกำหนดแนวคิดและการสังเคราะห์ เชิงนามธรรม (Conceptual Synthesis) และการออกแบบร่าง ซึ่งจำแนกแยกย่อยออกเป็นองค์ประกอบต่าง ๆ

5.1 การกำหนดแนวคิด

การกำหนดแนวคิดและการสังเคราะห์เชิงนามธรรม (Conceptual Synthesis) ผู้วิจัยได้มุ่งเน้นเพียงการนำเสนอเหตุการณ์ตามพงศาวดารกระแสหลัก แต่ได้ทำการสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อสร้างมโนทัศน์ใหม่ โดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 3 มิติดังนี้

1) มิติทางประวัติศาสตร์: จากการเปรียบเทียบหลักฐานพบความลักลั่นของข้อมูล ผู้วิจัยจึงสังเคราะห์เป็นแนวคิด "สุรเสียงสุดาจันทร์" เพื่อชี้ให้เห็นว่าความจริงทางประวัติศาสตร์เปลี่ยนแปลงได้ตามมุมมองของผู้บันทึก

2) มิติทางสังคมและสตรีวิทยา: อ้างอิงทรรชนะของ สุจิตต์ วงษ์เทศ (2548) เรื่องการรื้อถอนอคติ "หญิงชั่ว" ผู้วิจัยจึงกำหนดให้ตัวละครท้าวศรีสุดาจันทร์เป็นตัวแทนของสตรีที่ตกเป็นเหยื่อทางการเมือง (Political Victim)

3) มิติทางพุทธปรัชญา: ผู้วิจัยสังเคราะห์หลัก "ไตรลักษณ์" (อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา) มาเป็นแกนกลางในการเล่าเรื่อง เพื่อสื่อถึงความสลายไปของอำนาจและตัวตนในท้ายที่สุด

ข้อมูลจากเอกสารหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ มี 2 ด้านด้วยกัน

1. ด้านระยะเวลาของบันทึก 2. เหตุการณ์สำคัญที่กล่าวถึง

5.1.1 ด้านระยะเวลา

จากการวิเคราะห์ด้านระยะเวลาของเอกสารพบว่า เหตุการณ์ของท้าวศรีสุดาจันทร์จบลงเมื่อปี พ.ศ. 2091 ซึ่งหลักฐานที่พบทั้งหมดได้มีการบันทึกย้อนหลังหลาย 10 ปีไปจนถึง 100 ปี สอดคล้องกับทรรชนะของ สุจิตต์ วงษ์เทศ (2548, หน้า 18-22) ที่ชี้ให้เห็นว่า หลักฐานเกี่ยวกับท้าวศรีสุดาจันทร์ส่วนใหญ่เป็นการบันทึกย้อนหลังที่มีระยะเวลาห่างจากเหตุการณ์จริงนานนับร้อยปี ส่งผลให้เนื้อหา

ในพงศาวดารมีการแต่งเติมและคลาดเคลื่อนตามบริบททางการเมืองของผู้เขียนในภายหลัง ผู้วิจัยจึงนำเอา 'ความไม่ชัดเจน' และ 'ความพร่าเลือน' ของข้อเท็จจริงนี้ มาเป็นแกนหลักในการออกแบบเสียง (Soundscape) ที่มีลักษณะซ้อนทับและไม่หยุดนิ่ง เพื่อสะท้อนถึงการตีความประวัติศาสตร์ที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา

ตารางที่ 1 วิเคราะห์ระยะเวลาของการบันทึกและเหตุการณ์

ลำดับ	ชื่อเอกสาร	เหตุการณ์สำคัญ	ปี พ.ศ.	ปี พ.ศ. ที่ชำระ
1	พระราชพงศาวดาร กรุงเก่าฉบับหลวง ประเสริฐอักษรนิติ์	พระไชยราชนฤพาน พระยอดฟ้าไม่ได้กล่าวถึง	-	พ.ศ. 2223
2	พระราชพงศาวดาร ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม)	พระไชยราชาสวรรคต พระยอดฟ้าโดนนำไปประหาร	-	พ.ศ. 2338
3	บันทึกการเดินทาง ของเฟอร์เนา เมนเดส ปินโต	พระไชยราชาวางยาพิษในน้ำนม พระยอดฟ้าโดนวางยาพิษ	พ.ศ. 2112	พ.ศ. 2553 ตีพิมพ์ในไทย พ.ศ. 2558
4	บันทึกประวัติศาสตร์ อยุธยาฟานพลิต (วัน วลีต)	พระไชยราชาสวรรคต พระยอดฟ้าโดนวางยาพิษ	พ.ศ. 2182	-

5.1.2 ด้านเหตุการณ์

จากการวิเคราะห์เหตุการณ์สำคัญที่ถูกพูดถึงเป็นหลักเกี่ยวกับท้าวศรีสุตาจันทร์ในเรื่อง ที่ขึ้นชื่อว่า “หญิงชั่วฆ่าลูกฆ่าผัวตนเพื่ออำนาจ” สิ่งที่ถูกกล่าวถึงเป็นหลักก็จะเป็นเรื่องของ การฆ่าสามี และลูก จึงนำเอกสารที่ถูกกล่าวถึงมาวิเคราะห์ประเด็น การฆ่าสามี ในส่วนของบันทึกอย่างไรและในส่วนประเด็นที่กล่าวถึง ความตายของพระยอดฟ้า

1. หลวงประเสริฐ จากการศึกษาศึกษาพระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐ (2553, หน้า 426-427) ซึ่งชำระขึ้นใน พ.ศ. 2223 พบว่าความกระชับของข้อมูลในช่วงรัชกาล พระไชยราชาจนถึงรัชกาล ขุนวรวงษาธิราช โดยประเด็นหลักที่นำมาวิเคราะห์จะระบุว่าพระไชยราชนฤพาน ซึ่งแปลว่าตายตามธรรมชาติ หรือป่วย และระบุถึงพระยอดฟ้า ว่าสิ้นแผ่นดิน ซึ่งเป็นคำสุภาพในสมัยนั้น ที่สื่อถึงการสวรรคตแบบไม่ปกติ

2. พระราชพงศาวดารฉบับพันจันทนุมาศ เจิม (2553, หน้า 64-67) พบว่าความกระชับของข้อมูลในช่วงรัชกาลพระไชยราชาจนถึงรัชกาลขุนวรวงศาธิราช โดยประเด็นหลัก ที่นำมาวิเคราะห์ได้ระบุว่า พระไชยราชาสวรรคต ซึ่งแปลว่าตายตามธรรมชาติ หรือป่วย และระบุถึงพระยอดฟ้า ว่านำไปประหาร

3. บันทึกการเดินทาง ของเฟอร์เนา เมนเดส ปินโต (2548, หน้า 210-211) พบว่าความกระชับของข้อมูลในช่วงรัชกาลพระไชยราชาจนถึงรัชกาลขุนวรวงศาธิราช โดยประเด็นหลัก ที่นำมาวิเคราะห์ได้ระบุว่า พระไชยราชาวางยาพิษในน้ำนม และระบุถึงพระยอดฟ้า ว่าโดนวางยาพิษ

4. บันทึกประวัติศาสตร์อยุธยาฟานฟลิต หรือ วัน วลิต (2546, หน้า 214-215) พบว่าความกระชับของข้อมูลในช่วงรัชกาลพระไชยราชาจนถึงรัชกาลขุนวรวงศาธิราช โดยประเด็นหลักที่นำมาวิเคราะห์ได้ระบุว่า พระไชยราชาสวรรคตซึ่งแปลว่าตายตามธรรมชาติ หรือป่วย และระบุถึงพระยอดฟ้า ว่าโดนวางยาพิษ

การวิเคราะห์มิติด้านเหตุการณ์สำคัญ ผู้วิจัยสรุปผลการเปรียบเทียบข้อมูลจากเอกสารชั้นต้น 4 แหล่ง เพื่อนำมาสังเคราะห์เป็นจุดหักเหของโครงเรื่อง ดังแสดงในตารางที่ 2 ทำให้แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องท้าวศรีสุดาจันทร์แตกต่างออกไปจากบันทึกทางประวัติศาสตร์

ตารางที่ 2 วิเคราะห์มิติด้านเหตุการณ์สำคัญ

ลำดับ	ชื่อเอกสาร	เหตุการณ์สมเด็จพระไชยราชา	เหตุการณ์สมเด็จพระยอดฟ้า	นัยสำคัญในการตีความ
1	พระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์	นฤพาน (นัยถึงการป่วย)	สิ้นแผ่นดิน (สวรรคตผิดปกติ)	ความเจ็บและการละเว้นข้อมูล
2	พระราชพงศาวดาร ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม)	สวรรคต (นัยถึงการป่วย)	ถูกนำไปประหาร	ความรุนแรงเชิงอำนาจ
3	บันทึกการเดินทาง ของเฟอร์เนา เมนเดส ปินโต	ถูกวางยาพิษในน้ำนม	ถูกวางยาพิษ	สัญญาณของเหลวและแผนการ
4	บันทึกประวัติศาสตร์อยุธยา ฟานฟลิต (วัน วลิต)	สวรรคต (นัยถึงการป่วย)	ถูกวางยาพิษ	ความลับในราชสำนัก

การสังเคราะห์สู่โครงเรื่องผู้วิจัยเลือกใช้ข้อมูลจากบันทึกของ ปินโต (2548) ในส่วนของการวางยาพิษมาเป็นจุดเปลี่ยน (Turning Point) ของเรื่อง เนื่องจากมีความเป็นนาฏกรรมสูงและสื่อสารผ่านเชิงสัญลักษณ์ได้ชัดเจน

ข้อมูลเอกสารที่นำมาวิเคราะห์แนวคิด

บทละครดึกดำบรรพ์ เรื่อง ท้าวศรีสุดาจันทร์ ของ อาจารย์สมภพ จันทรประภา (สมภพ จันทรประภา, 2516) เป็นบทละครโทรทัศน์ ที่กล่าวถึง ท้าวศรีสุดาจันทร์ในอีกรูปแบบหนึ่ง ที่ไม่เหมือนในประวัติศาสตร์บันทึก

เรื่องย่อ กรุงศรีอยุธยาในแผ่นดินของพระยอดฟ้ามีท้าวศรีสุดาจันทร์พระมารดาเป็นผู้ดูแล วันหนึ่ง ท้าวศรีสุดาจันทร์ได้พบกับพันบุตรศรีเทพคนเก็บกวาดหอพระหน้า เมื่อสอบถามจึงได้ความว่าเกี่ยวข้องกับญาติกัน จึงย้ายให้ไปดูแลหอพระชั้นในและแต่งตั้งขึ้นเป็นขุนชินราช ต่อมาขุนชินราชเอยปากฝากรัก ท้าวศรีสุดาจันทร์ ทำให้ท้าวศรีสุดาจันทร์ตกใจมาก แต่ก็ได้ลงโทษ ความใกล้ชิดของท้าวศรีสุดาจันทร์กับขุนชินราชมีมากขึ้นจนขุนนางและข้าราชการทั้งฝ่ายหน้าฝ่ายในลือกันไปในทางเสื่อมเสีย แต่ท้าวศรีสุดาจันทร์ไม่สนใจกลับแต่งตั้งขุนชินราชขึ้นเป็นขุนวรวงศ์ มีตำแหน่งหน้าที่ใกล้ชิดยิ่งกว่าเดิม ขุนวรวงศ์ เกรงว่าพระยามหาเสนาจะก่อกวน จึงลอบฆ่าพระยามหาเสนาเสีย และวางแผนกับหนูเล็ก ข่าหลวงคนสนิทของท้าวศรีสุดาจันทร์ (ซึ่งเป็นคนรักของขุนวรวงศ์ อยู่ก่อน) จะกำจัดพระยอดฟ้า โดยให้หนูเล็กนำยาพิษไปใส่ในเครื่องเสวย เมื่อพระยอดฟ้าสวรรคต ขุนวรวงศ์ จึงบังคับท้าวศรีสุดาจันทร์ ยกตัวขุนวรวงศ์ ขึ้นเป็นกษัตริย์ โดยขู่ว่าถ้าไม่ยอมจะฆ่าพระศรีศิลป์อีกองค์ท้าวศรีสุดาจันทร์ต้องยอมตาม ขุนพิเรนกับขุนอินทรเทพสองพี่น้องร่วมกันวางแผนกำจัดขุนวรวงศ์ กับท้าวศรีสุดาจันทร์ ในระหว่างที่ทั้งสองจะเสด็จออกคล้องช้างที่เพนียด เมื่อสังหารขุนวรวงศ์ กับท้าวศรีสุดาจันทร์แล้ว ก็เชิญเสด็จพระเพ็ชรราชาให้ลาสิกขาขึ้นครองราชย์

ตัวอย่างบทละครโทรทัศน์เรื่องท้าวศรีสุดาจันทร์บางส่วน

-บรรยาย-

หลังจากที่สมเด็จพระชัยราชาผู้ครองกรุงศรีอยุธยาเสด็จสวรรคตเมื่อ พ.ศ.2072

พระยอดฟ้าราชโอรสองค์ใหญ่ ได้ขึ้นเสวยราชย์สืบสันตติวงศ์ แต่เหตุที่ทรงมี

พระชันษาเพียง 11 พรรษา ที่ประชุมข้าราชการจึงตกลงให้

ท้าวศรีสุดาจันทร์ พระสนมเอกของพระชัยราชา พระชนนี

ของพระยอดฟ้า สำเร็จราชการแผ่นดินแทนพระองค์

การสำเร็จราชการแผ่นดินโดยไม่เคยมีประสบการณ์มาก่อน

เป็นของยากสำหรับสตรี โดยเฉพาะสตรีที่เป็นหม้ายและยังสาว

เช่นท้าวศรีสุดาจันทร์ ดังนั้น เหตุที่ไม่ควรจะ เกิดจึงได้เกิดขึ้น และจารึกไว้

ในพงศาวดารอย่างรุนแรงจนถึงไม่มีการแต่งตั้งพระสนมเอกตำแหน่งนี้ตลอดมา

ชีวิตท้าวศรีสุดาจันทร์เป็นบทเรียนอย่างดีสำหรับผู้ตกอยู่ในความหลง

ในสวนใกล้หอพระ ท้าวศรีสุดาจันทร์ กำลังยืนฟังเพลงโดยไม่เห็นตัวพันบุตรศรีเทพ คนร้อง นางหนูเล็กก็อยู่ด้วย

เพลงนกจาก

พันบุตรศรีเทพ - โอ้อนาถ วาสนา ชตาเรา
มีแต่ ความเศร้า หมองศรี
ถ้าเทพไท ไม่โปรด ปรานี
เห็นที่ จะม้วย มรณา

เจรจา

ท้าวศรีสุดาจันทร์ - หนูเล็ก ไปดู ลีว่าใคร
ครวญคร่ำ ร่ำไร หนักหนา
แล้วจง เรียกเอา ตัวมา
อยากรู้ สารทุกข์ ประการใด

ความขัดแย้งหลักของเรื่อง เป็นความขัดแย้งระหว่างท้าวศรีสุดาจันทร์ กับ ขุนพิเรนทรเทพกับขุนอินทรเทพ โดยมีสาเหตุมาจากความขัดแย้งทางการเมือง นาฏกรหลักของเรื่องคือ ท้าวศรีสุดาจันทร์มีความรักในตัวขุนวรวงศ์ จึงสนับสนุนให้มีฐานะสูงขึ้นและตามใจทุกอย่าง ส่วนขุนพิเรนทรเทพต้องการกำจัดขุนวรวงศ์ กับท้าวศรีสุดาจันทร์ จึงวางแผนลวงทั้งสองไปสังหาร

จากการศึกษาข้อมูลทั้งหมดผู้วิจัยได้สนใจนำแนวความคิดจากบทละครดึกดำบรรพ์ ของ อาจารย์สมภพ จันทรประภา (2516) และทรศนะของอาจารย์สุจิตต์ วงษ์เทศ ที่กล่าวไว้ถึงท้าวศรีสุดาจันทร์ในหนังสือ ท้าวศรีสุดาจันทร์ “แม่หยัวเมือง” ใครว่าหล่อนชั่ว (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2548) และมีแนวคิดที่ตรงกันที่ได้กล่าวถึงตัวละครไว้แตกต่างจากบันทึกทางประวัติศาสตร์ตัวบทท้าวศรีสุดาจันทร์ที่ตกเป็นเหยื่อของการเมือง การบังคับเพื่อชิงอำนาจจากข้าอำนาจหลายฝ่าย ที่ต้องจำยอม ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำแนวความคิดตีความบทละครและทรศนะมาใช้ในการออกแบบโครงเรื่อง ชุด สุธเสียงสุดาจันทร์ แล้วยังนำทฤษฎีการออกแบบนาฏกรรม (สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 2547, หน้า 211) ผู้วิจัยพิจารณาเลือก 2 ขั้นตอน คือ การกำหนดแนวคิด และการออกแบบร่าง ซึ่งในการออกแบบร่างจำแนกย่อยออกเป็นองค์ประกอบการแสดงต่าง ๆ เพื่อออกแบบโครงเรื่องร่างการแสดง

5.2 การออกแบบโครงร่าง

ในส่วนนี้เป็นการนำผลสรุปจากการวิเคราะห์ข้างต้น มาแยกเป็นองค์ประกอบการแสดงดังนี้

5.2.1 การออกแบบตัวละคร

การออกแบบตัวละคร คือ การกำหนดบทบาทคัดเลือกนักแสดงให้เหมาะสมกับเรื่องราวที่มี การตีความจากหลักฐานประวัติศาสตร์ของท้าวศรีสุดาจันทร์ และทรศนะของนักประวัติศาสตร์เพื่อนำมา

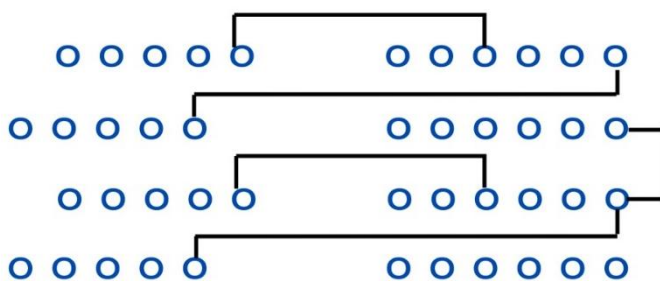
ออกแบบตัวละครต่าง ๆ จำนวน 3 ตัวละครหลัก คือท้าวศรีสุดาจันทร์ ขุนวรวงศาธิราช และวิญญาน ท้าวศรีสุดาจันทร์

กำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกตัวละครหลักทั้ง 3 ตัวละคร ผู้วิจัยพิจารณาจากทักษะความสามารถ และทางกายภาพ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

การคัดเลือกนักแสดง ผู้วิจัยกำหนดทักษะความสามารถและความยินยอม เช่น มีทักษะการรำ การถ่ายทอดอารมณ์ ความคิด ความรู้ความเข้าใจในองค์ประกอบการแสดงอื่น ๆ ปฏิภาณไหวพริบ คือการกำหนดลักษณะทางกายภาพ เช่น รูปร่าง บุคลิกภาพ อากัปกิริยา และท่าทางการเคลื่อนไหวร่างกาย

5.2.3 การประพันธ์บท

เนื่องจากการแสดงชุดนี้เป็นแนวการสร้างสรรค์ผลงาน ผู้วิจัยจึงนำรูปแบบคำประพันธ์แบบกาพย์ยานี 11 และ รูปแบบอินทรีเขียรฉันท เพื่อให้เกิดเป็นบทละคร โดยรูปแบบ กาพย์ยานี 11 มีฉันทลักษณ์ ดังนี้กาพย์ยานี 11 ฉันทลักษณ์ คือ 1 บท มี 4 วรรค วรรคหน้า 5 พยางค์ วรรคหลัง 6 พยางค์สัมผัสระหว่างวรรค 1 บท จะมีสัมผัส 2 คู่ สัมผัสระหว่างบท พยางค์สุดท้ายของบทต้นสัมผัสกับพยางค์สุดท้ายวรรคที่ 2 ของบทถัดไป ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แผนผังกาพย์ยานี 11

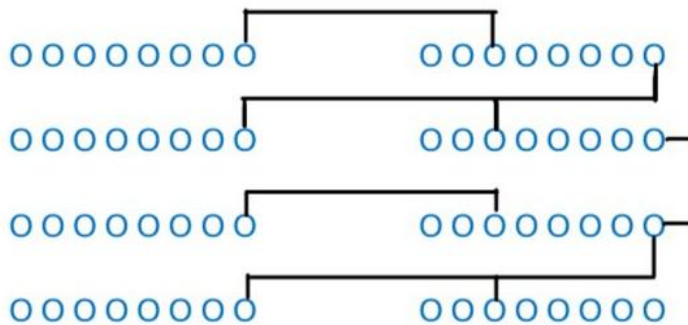
ที่มา : ผู้วิจัย

ตัวอย่างการทดลองสร้างและปรับบท

สุนทรคำร่ำตำนาน	ถึงผู้ผ่านนครา
กรุงศรีอยุธยา	ไชยราชาบดีศรี
มีนางลออพักตร์	ประจักษ์ชัดเป็นเทวี
สถิตนามที่ท้าวศรี	สุดาจันทร์ ๕ เรื่องงาม
ชนโง่ประณามชั่ว	สตรีมัวด้นหาตาม
ยกขุ่สถาปนามขึ้น	ครองคามอโยธยา

จากตัวอย่างเป็นกลอนที่ผู้วิจัยได้ทดลองแต่งขึ้นเป็นบทกภาพยยานี 11 เพื่อสร้างโครงเรื่องบทละครในการแสดง

กลอนสุภาพ หรือกลอนแปด คือ ร้อยกรองไทยชนิดหนึ่งที่มีความนิยมมากที่สุด มีแบบแผนบังคับตายตัวตามฉันทลักษณ์ เน้นทำนองเรียบง่าย ไพเราะ 1 บทมี 4 วรรค วรรคละ 7-9 คำ มีสัมผัสระหว่างวรรคและระหว่างบท บังคับเสียงท้ายวรรคเพื่อความไพเราะ เป็นพื้นฐานสำคัญของการแต่งคำประพันธ์ไทย ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 กลอนสุภาพหรือกลอนแปด

ที่มา : ผู้วิจัย

ตัวอย่างบทละครที่แต่งด้วยกลอนแปด

ข้าพระองค์ผู้เฝ้าเนาว์นิเวศน์
ที่ข้างหน้าตำหนักอรรถ
นามบุตรศรีเทพเป็นบุตรรา
ข้าพระบาทท้าวเจ้าปัลลย์

พระสรเพชญญาณดิเรกอดิศัย
ทรงชัยตั้งที่ตำแหน่งพัน
มิ่งบิดานางเป่าผู้อาลัย
โทษทัณฑ์สุดแต่จะกรุณา

จากตัวอย่างเป็นกลอนที่ผู้วิจัยได้ทดลองแต่งขึ้นเป็นบทกลอนสุภาพเพื่อสร้างโครงเรื่องบทละครในการแสดง

5.2.4 การออกแบบโครงเรื่องภาพเรื่องราว

ภาพเรื่องราว (Storyboard) คือการวางโครงเรื่องและภาพการแสดง เพื่อแสดงให้เห็นถึงภาพที่ปรากฏขณะทำการแสดงเป็นฉากต่าง ๆ ประกอบคำอธิบายและรายละเอียดพอสังเขป เช่นการกระทำ บทสนทนาหรือองค์ประกอบ การเรียงลำดับจากเริ่มไปจนจบการแสดง โดยวิธีการเล่าย้อนอดีต กล่าวคือการเปิดฉากแรกเป็นปัจจุบันเล่าย้อนอดีตของท้าวศรีสุดาจันทร์ แล้วจบที่ปัจจุบันอีกครั้ง โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การออกแบบภาพร่างเรื่องราว

ฉากที่	ภาพร่างเรื่องราว	คำอธิบาย
1		ฉากที่ 1 สุดาจันทร์หวน เหตุการณ์ : ตัวละครวิญญานท้าวศรีสุดา จันทร์ปรากฏตัวทางมุมขวาของเวที ทำท่า แสดงถึงผีที่ยึดติดเรื่องราวของตน ดนตรี : เสียงเพลงวังเวง เศร้า
2		ฉากที่ 2 ย้อนอดีตจริงหรือเท็จ เหตุการณ์ : ท้าวศรีสร้างมนุษย์ค่อยๆเล่า เหตุการณ์ย้อนอดีตของตน ถึงประเด็นการ วางยาพิษที่นางไม่ได้ทำ ทำท่าร่วมสมัย ดนตรี : ค่อย ๆ ตื่นเต้นขึ้น ตามบทละคร
3		ฉากที่ 3 อำนาจที่แอบแฝง เหตุการณ์ : ชุนวรวงศาคิดอยากสร้างอำนาจของ ตน จึงบังคับท้าวศรีสุดาจันทร์ยกอำนาจให้ตน หลังจากฆ่าลูกไปหนึ่งคนเป็นการขู่ ทำท่าร่วมสมัย ดนตรี : ค่อย ๆ เร่งเร้าตื่นเต้น ตามบทละคร
4		ฉากที่ 4 คล้องช้างลง เหตุการณ์ : การถูกหลอกไปฆ่าและการถูกใส่ ร้ายจากอำนาจฝ่ายอื่น ทำท่าร่วมสมัย ดนตรี : ตื่นเต้นจนสุด ค่อยโศกเศร้า ตามบท ละคร
5		ฉากที่ 5 ล่วงปรภพ เหตุการณ์ : วิญญานท้าวศรีสุดาจันทร์ค่อย ๆ เดินมากลางเวทีเพื่อบอกกับคนดู ว่านางปล่อย วางจากเรื่องราวทั้งหมด ให้ทุกคนตีความจาก เหตุการณ์ที่แสดงโลกตราหน้าข้าสตรีนั้ว ทำท่า แสดงถึงการไปสู่ภพภูมิอื่นแล้วค่อยเข้าเวที ดนตรี : ค่อย ๆ ตื่นเต้นขึ้น ตามบทละคร

5. อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยสร้างสรรค์พบว่าความกระชับของข้อมูลในพระราชพงศาวดารได้ทิ้งช่องว่างขนาดใหญ่ให้ผู้สร้างสรรค์สามารถแทรกบทพรรณนาเชิงอารมณ์ได้ ประเด็นนี้สอดคล้องกับการประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงวิพากษ์ของ ธงชัย วินิจจะกุล (2544) ในเอกสารเรื่อง ข้ามให้พ้นประเทศไทย ที่ได้ตั้งคำถามต่ออุดมการณ์ประวัติศาสตร์แบบ "ราชาชาตินิยม" ซึ่งมักนำเสนอภาพตัวละครในประวัติศาสตร์ไทยแบบ ทวิลักษณ์ (Dichotomy) หรือการแบ่งแยกขาว-ดำอย่างชัดเจน โดยเฉพาะการตีตราท้าวศรีสุดาจันทร์ว่าเป็นตัวแทนของ "ความชั่วร้าย" ในเชิงจริยธรรม เพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่การสถาปนาอำนาจของข้าวมืองฝ่ายตรงข้าม แนวคิดของ ธงชัย วินิจจะกุล (2544) ชี้ให้เห็นว่าประวัติศาสตร์กระแสหลักมักสร้าง "ความทรงจำร่วม" ที่ทำให้เสียงของผู้แพกลายเป็นความเงียบ ผู้วิจัยจึงนำทฤษฎีนี้มาสังเคราะห์ร่วมกับแนวคิดของ สายชล สัตยานุรักษ์ (2546) ในเอกสารเรื่อง ประวัติศาสตร์วิธี และการตีความประวัติศาสตร์ ที่ระบุว่า การตีความประวัติศาสตร์มิใช่การค้นหาความจริงทางวัตถุ เพียงอย่างเดียว หากแต่เป็นการทำความเข้าใจบริบทและโลกทัศน์ของผู้บันทึกที่ส่งผลต่อการเลือกสรรข้อมูล (Selective History) การนำข้อมูลเหล่านี้มาใช้ร่วมกับการตีความของ สมภพ จันทรประภา (2516) จึงเป็นการสร้างพื้นที่ให้แก่ "เรื่องเล่าโต้กลับ" (Counter-Narrative) เพื่อคืนมิติความเป็นมนุษย์ (Humanity) ให้แก่ตัวละครท้าวศรีสุดาจันทร์ ผ่านการนำเสนอสถานะบีบคั้นทางการเมืองและความอ่อนไหวในอารมณ์ การสร้างสรรค์โครงเรื่องนาฏกรรมชุด สุรเสียงสุดาจันทร์ ใช้แนวทางในการสร้างสรรค์มาจากทฤษฎีการออกแบบนาฏกรรมของ สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2547) ประกอบไปด้วย 7 ขั้นตอน ได้แก่ การกำหนดแนวคิด การออกแบบโครงร่าง การพัฒนาแบบ การประกอบสร้างการเก็บรายละเอียด การนำเสนอผลงาน และการประเมินผล โดยคัดสรรมาเพียงขั้นตอนสำคัญ 2 ประการ ได้แก่ การกำหนดแนวคิด การออกแบบร่าง (Drafting) และหลักการแสดงนาฏยปริทัศน์ ของ สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2547) กล่าวถึงองค์ประกอบของทฤษฎีทัศนศิลป์และวิธีนอင့်ประกอบต่าง ๆ มาทำให้เกิดความงาม ความหมาย และขั้นตอนของนาฏยประดิษฐ์ซึ่งมีการทำงานเป็นขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกัน นอกจากนี้ยังมีประเด็นของทฤษฎีเพอติกา โดย อริสโตเติล (2547) เป็นทฤษฎีของชาวตะวันตก ที่แพร่มาสู่โลกตะวันออก กล่าวถึงองค์ประกอบของโศกนาฏกรรม 6 ส่วน ที่ผู้วิจัยนำมามีส่วนในการ ประกอบสร้างได้แก่ 1. โครงเรื่อง 2. ตัวละคร 3. ความคิด 4. คำพูด 5. เพลง 6. ความตระการตา เพื่อให้เกิดผลงานการสร้างสรรค์นาฏกรรมท้าวศรีสุดาจันทร์ที่ตีความจากประวัติศาสตร์อีกมุมมองหนึ่ง

6. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยสร้างสรรค์โครงเรื่องนาฏกรรมชุด "สุรเสียงสุดาจันทร์" พบว่าความกระชับของข้อมูลในพระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐฯ แม้จะมีความแม่นยำด้านศักราชสูง แต่ในเชิงนาฏศิลป์ได้ทิ้งช่องว่างขนาดใหญ่ที่เปิดโอกาสให้ผู้สร้างสรรค์สามารถแทรกบทพรรณนาเชิงอารมณ์และจินตนาการ

ได้ ผู้วิจัยจึงดำเนินการสร้างสรรค์โดยคัดสรรขั้นตอนสำคัญจากทฤษฎีการออกแบบนาฏกรรม ของ สรุพล วิรุฬห์รักษ์ (2547) ในส่วนของการกำหนดแนวคิดและการออกแบบร่าง (Drafting) มาเป็นแกนหลัก ร่วมกับหลักการนาฏยประดิษฐ์เพื่อสร้างความงามและความหมายผ่านองค์ประกอบทัศนศิลป์ นอกจากนี้ ยังได้ประกอบสร้างโครงเรื่องผ่านองค์ประกอบโศกนาฏกรรม 6 ส่วนตามทฤษฎีเพโอดิกาของ อริสโตเติล (Aristotle) ได้แก่ โครงเรื่อง ตัวละคร ความคิด คำพูด เพลง และความตระการตา ผลการดำเนินงาน นำไปสู่ผลงานนาฏกรรมที่สามารถถ่ายทอดเรื่องราวของท้าวศรีสุตาจันทร์ผ่านการตีความใหม่ ที่มุ่งเน้นมิติ ความเป็นมนุษย์ (Humanity) และสภาวะบีบคั้นทางการเมือง ซึ่งช่วยสร้างความเข้าใจต่อตัวละคร ประวัติศาสตร์ในมุมมองที่แตกต่างไปจากเดิม กล่าวได้ว่าการแสดงชุด "สุรเสียงสุตาจันทร์" มิได้ทำหน้าที่ เพียงการเล่าซ้ำประวัติศาสตร์ แต่เป็นการใช้ศิลปะการแสดงเป็นเครื่องมือในการ ตั้งคำถามและตีความ ประวัติศาสตร์ในมุมมองใหม่ การสังเคราะห์ทฤษฎีนาฏกรรมตะวันตกเข้ากับบริบทประวัติศาสตร์ไทย ช่วยให้เกิดผลงานสร้างสรรค์นาฏกรรมที่มีความลุ่มลึก สามารถนำเสนอ ท้าวศรีสุตาจันทร์ในฐานะปุถุชนที่มีความซับซ้อนภายใต้กระแสธารแห่งอำนาจ อันเป็นการยกระดับ งานนาฏศิลป์สร้างสรรค์ให้เป็นพื้นที่แห่ง การเรียนรู้และการวิพากษ์สังคมอย่างมีนัยสำคัญ

7. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ควรมีการส่งเสริมการสังเคราะห์ทฤษฎีนาฏกรรมตะวันตก (เช่น ทฤษฎีเพโอดิกา ของอริสโตเติล) เข้ากับบริบททางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมไทย เพื่อยกระดับงานนาฏศิลป์ไทยจากการแสดงเพื่อความบันเทิงหรือการเล่าเรื่องตามบทวรรณคดีเพียงอย่างเดียว ไปสู่การเป็นเครื่องมือในการวิพากษ์และตีความ สังคมในมุมมองใหม่ที่มีความสากลและลุ่มลึก
2. สามารถนำรูปแบบการสร้างสรรค์โครงเรื่องที่เน้น "เรื่องเล่าโต้กลับ" (Counter-Narrative) ไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ผ่านศิลปะการแสดง เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะ การคิดวิพากษ์ (Critical Thinking) และไม่ยึดติดกับมุมมองประวัติศาสตร์แบบทวิลักษณ์ (ขาว-ดำ) เพียงมิติเดียว
3. ผู้ที่มีความสนใจทางด้านนาฏกรรม สามารถนำข้อมูลการวิเคราะห์เหตุการณ์ตัวละคร ท้าวศรีสุตาจันทร์ ไปต่อยอดพัฒนานาฏกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ต่อไป

8.เอกสารอ้างอิง

ธงชัย วินิจจะกุล. (2544). *ข้ามให้พ้นประชชาติไทย*. ฟาเดียวกัน.

ฟาน ฟลิต. (2546). *รวมบันทึกประวัติศาสตร์อยุธยาของฟาน ฟลิต (วัน วลีต)*. กรมศิลปากร.

เมนเดส ปินโต, เฟร์เนา. (2548). *บันทึกการเดินทางของเมนเดส ปินโต (สันต์ โกมลบุตร, นันทา วรเนติวงศ์, และชรัตน์ สิงห์เดชากุล, ผู้แปล)*. สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.

พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) และพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับหลวงประเสริฐ. (2553). ศรีปัญญา.

สมภพ จันทรประภา. (2522). *ละครดีกัณฑ์บรรพทละครโทรทัศน์ ชุดที่ 5*. หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร.

สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2548). *ท้าวศรีสุดาจันทร์ “แม่หยัวเมือง” ใครว่าหล่อนชั่ว*. มติชน.

สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2547). *นาฏยประดิษฐ์*. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2547). *หลักการแสดงนาฏยปริทัศน์*. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สายชล สัตยานุรักษ์. (2546). *ประวัติศาสตร์วิถีและการตีความประวัติศาสตร์*. ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.